

Uniformen in Beeld

*Versterken van Zichtbaarheid en Waardering voor
Publieke Veiligheidsberoepen*

Joost Eerdmans
JA21
20 november 2024

Inleiding

JA21 constateert een groeiende gezagscrisis in Nederland. Het respect voor uniformen – symbolen van orde, autoriteit en veiligheid – wordt steeds vaker ondermijnd. Uit een recent rapport blijkt dat het aantal incidenten van geweld tegen hulpverleners in uniform, zoals politieagenten en ambulancemedewerkers, met 15% is gestegen in de afgelopen drie jaar.¹ Van alle hulpverleners heeft 92% ooit te maken gehad met agressie. Alleen al in 2023 kregen zo'n 12.500 agenten te maken met een vorm van agressie of geweld, waaronder 152 pogingen tot zware mishandeling, 111 pogingen tot doodslag en 11 pogingen tot moord.²

Een andere branche, de spoorvervoerders, registreerde in 2023 1042 meldingen van geweldsincidenten, een stijging van 8% ten opzichte van het jaar ervoor. Inmiddels vindt één op de vijf Nederlanders dat schreeuwen, schelden en bedreigen van medewerkers in publieke functies 'bij het werk horen' van publieke functies.³ Dit ondermijnt niet alleen de positie van de uniformdragers, maar verzwakt ook het gezag dat zij vertegenwoordigen.

Om de orde in Nederland te herstellen, ziet JA21 een herwaardering van het uniform als een belangrijke stap. Daarvoor presenteren wij zeven maatregelen voor uniformberoepen zoals de politie, de brandweer, defensie, DJI, douane, boa's, OV- en zorgpersoneel.

Het gezag van de politie en andere handhavingsinstanties wordt bovendien niet alleen ondermijnd door geweld, maar ook door politieke partijen die systematisch de integriteit van de politie in twijfel trekken. Partijen aan de linkerkant van het spectrum zetten de politie geregeld neer als onbetrouwbaar, en beschuldigen hen van buitensporig geweld bij het handhaven van de openbare orde, bijvoorbeeld bij demonstraties. Deze retoriek voedt wantrouwen en ondermijnt het respect voor de politie, wat de gezagscrisis verder verdiept.

JA21 staat voor een samenleving waar uniformdragers met respect behandeld worden en hun beroep degelijk kunnen uitoefenen. Het uniform staat voor veiligheid en orde en verdient bescherming omdat zij zorgen voor een stabiel en veilig Nederland.

JA21 presenteert de volgende voorstellen in Uniformplan:

1. Maatschappelijke stage van een dag bij uniformberoepen
2. Continueren BLUE-evenement voor hulpverleners
3. Een uniform uniform
4. Draag het uniform naar werk
5. Terugkeer Spoorwegpolitie
6. Campagne tegen agressie tegenover overheidspersoneel zoals in België
7. Geen taakstraf meer voor geweld tegen hulpverleners

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/jaarverslagen/2024/05/15/nationale-politie-2023>

² <https://www.politie.nl/nieuws/2024/april/15/00-verharding-samenleving-terug-te-zien-in-gtpa-cijfers.html>

³ <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/normgrenzen-publieke-agressie-onderzocht>

1 - Maatschappelijke stage van een dag bij uniformberoepen

"'De politie is je beste vriend.' Met deze slogan probeerde de politie in de jaren '60 en '70 hun imago te verbeteren en dichter bij de burger te staan. Helaas is het tegenovergestelde gebeurd: uit recent onderzoek van de Radboud Universiteit blijkt dat de kloof tussen politie en burger juist groter is geworden.⁴ Deze ontwikkeling moet worden gekeerd.

Op jonge leeftijd moet duidelijker worden gemaakt dat het uniform niet een potentiële vijand is, maar een bondgenoot. JA21 pleit daarom voor een maatschappelijke stage van één dag bij uniformberoepen voor middelbare scholieren. Zo kunnen jongeren kennismaken met het werk en de dagelijkse uitdagingen waarmee mensen in uniform te maken hebben."

Daarnaast wil JA21 dat uniformberoepen jaarlijks een dag in elke examenklas besteden aan uitleg over hun beroep en de betekenis van het uniform, vergelijkbaar met de aanpak in het Belgische Leuven. In Leuven bezoekt de politie twee keer per jaar een klas van het zesde leerjaar om jongeren te informeren over het politiewerk. Tijdens deze sessies wordt ook aandacht besteed aan het vergroten van de weerbaarheid van jongeren tegen veelvoorkomende criminaliteit, zoals internetfraude.

Op kleine schaal worden dergelijke dagen al georganiseerd, bijvoorbeeld in Rotterdam. In deze regio belanden relatief veel jongeren in de drugscriminaliteit. De politie heeft samen met de gemeente en scholen een programma ontwikkeld waarmee leerlingen geconfronteerd worden met de gevolgen van het 'uithalen' van drugs.⁵ Een maatschappelijke stagedag én een voorlichtingsdag in de klas kunnen niet alleen educatieve doelen dienen, maar ook de interesse in uniformberoepen bevorderen. Dit kan helpen om de tekorten in vrijwel elke uniformsector deels tegen te gaan.

JA21 wil:

- Een maatschappelijke stage van een dag bij uniformberoepen
- In navolging van het Belgisch model dat het uniform een dag in de klas komt

⁴ <https://www.bnr.nl/nieuws/nieuws-politiek/10549611/politie-staat-ver-van-burger-af-niet-meer-je-beste-vriend#>

⁵ <https://www.politie.nl/nieuws/2023/maart/9/07-voorkomen-dat-een-nieuwe-generatie-jongeren-wordt-ingezet-als-uithaler.html>

2 - Continueren BLUE-evenement voor hulpverleners

Elk jaar vindt het Blue Light United Event plaats, een sport- en ontmoetingsmoment voor hulpverleners, waaronder politie, brandweer, douane, DJI, ambulancepersoneel en boa's.⁶ Het evenement heeft als belangrijkste doelen om sport en beweging onder hulpverleners te stimuleren en hen met elkaar in contact te brengen. Vorig jaar namen ongeveer 800 hulpverleners deel aan BLUE. De voorganger van BLUE is de World Police & Fire Games. Dit evenement en de eerste editie van BLUE werden gefinancierd door het ministerie van Justitie en Veiligheid, maar deze financiering wordt nu stopgezet.

JA21 is van mening dat het Blue Light United Event van groot belang is voor het versterken van respect en waardering voor hulpverleners in de samenleving. Daarom dient JA21 tijdens de begrotingsbehandeling van Justitie en Veiligheid een amendement in om eenmalig de benodigde middelen (150.000 euro) te reserveren, zodat BLUE in ieder geval aankomend jaar kan plaatsvinden.

Daarnaast wil JA21 dat initiatieven zoals BLUE, maar ook open dagen, de structurele financiering en ondersteuning krijgen die zij nodig hebben. Dit kan bijvoorbeeld door middel van lokale campagnes die het bezoeken van open dagen bij uniformberoepen stimuleren.

JA21 wil:

- BLUE-evenement in Apeldoorn op 23 en 24 mei 2025 doorgang laten vinden

⁶ <https://bluelightunitedevent.nl>

3 - Een uniform uniform

Sinds 2011 is het voor agenten in diensttijd, rechters en officieren van justitie niet toegestaan om zichtbaar geloofs- of levensovertuigingen te dragen, bijvoorbeeld een hoofddoek, kruisje of een keppeltje.⁷ Dit verbod is vorig jaar vastgelegd in de nieuwe kledingvoorschriften van de politie.⁸ In navolging hiervan kondigde de huidige minister van Justitie en Veiligheid recentelijk een verankering aan om ook de neutraliteit van boa's te waarborgen.⁹ De wettelijke verankering van de neutraliteit van het uniform moet wat JA21 betreft tenminste voor de veiligheidsdiensten gelden. Er mag in geen enkel geval sprake zijn van de mogelijkheid of insinuatie van belangenverstrengeling, partijdigheid of ongelijke behandeling. JA21 juicht de maatregelen van de vorige en huidige minister van Justitie en Veiligheid toe en ziet graag dat onderzocht wordt in hoeverre verankering van neutraliteit en uniformiteit binnen alle veiligheidsdiensten versterkt kan worden. Ook acht JA21 het wenselijk dat religieuze uitingen bij andere uniformberoepen verboden worden.

Een wettelijke verankering van een neutraal uniform is echter niet afdoende. In oktober dit jaar bleek dat meerdere agenten kenbaar hebben gemaakt om Joodse objecten of evenementen niet te willen beschermen vanwege 'morele dilemma's'.¹⁰ De motie Eerdmans¹¹ om passende maatregelen te nemen tegen agenten die weigeren Joodse objecten of manifestaties te beschermen werd bijna unaniem aangenomen. Wat JA21 betreft is er geen enkele ruimte binnen de veiligheidsdiensten om op basis van morele of religieuze bezwaren bepaald werk niet of aangepast uit te voeren. Agenten of boa's die op basis van deze gronden hun werk weigeren, zijn ongeschikt voor hun functie en moeten direct ontslagen worden.

JA21 wil:

- Religieuze uitingen verbieden op de uniformen van politie, de brandweer, defensie, DJI, douane, boa's, OV- en zorgpersoneel
- Passende maatregelen voor werkweigeraars op basis van religieuze gronden, conform de motie Eerdmans

⁷ <https://www.bnnvara.nl/artikelen/hoofddoek-kruisje-of-keppeltje-niet-toegestaan-bij-de-politie-hoezo>

⁸ <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1329907763/hoofddoek-keppel-en-kruisje-voor-agent-definitief-in-de-ban-dit-staat-echt-los-van-discriminatie>

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/11/14/voortaan-neutrale-uitstraling-voor-boa>

¹⁰ <https://nos.nl/artikel/2539361-agent-mag-bewaking-joodse-instellingen-niet-weigeren-wel-ruimte-voor-gesprek>

¹¹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2024Z14908&did=2024D36379>

4 - Draag het uniform naar werk

In september 2014 adviseerde het ministerie van Defensie militairen om niet langer in uniform te reizen met het openbaar vervoer. De aanleiding hiervoor was een videoboodschap van een Nederlandse jihadstrijder die opriep tot een "stevige daad" tegen de Nederlandse overheid. Dit advies werd later dat jaar omgezet in een verbod door de legerleiding.¹² In maart 2018 werd dit verbod opgeheven, waardoor militairen weer in uniform in het openbaar mochten verschijnen.¹³

Onlangs verscheen een oproep van de Nederlandse luitenant-generaal bij de Koninklijke Luchtmacht, Elanor-O'Sullivan. Ze roept op om militairen op straat met respect te benaderen en vragen te stellen als men hun aanwezigheid niet begrijpt. Daarnaast vraagt ze burgers om samen met militairen op te staan tegen ongepast gedrag om zo samen te beschermen wat ons dierbaar is.¹⁴

JA21 roept daarom de regering op om Defensie aan te sporen militairen actief te stimuleren hun uniform te dragen tijdens woon-werkverkeer. Dit verhoogt niet alleen hun zichtbaarheid en maatschappelijke status, maar bevordert ook de verbinding tussen uniformdragers en de samenleving. Hun aanwezigheid in uniform maakt hun rol in veiligheid en orde zichtbaar in het dagelijks leven.

Het zien van professionals in uniform, zoals politie, brandweer en zorgverleners, benadrukt hun belangrijke bijdrage aan de samenleving en versterkt herkenbaarheid en vertrouwen bij burgers. Het dragen van een uniform tijdens het woon-werkverkeer laat zien dat deze professionals een integraal deel zijn van de gemeenschap, ook buiten werktijd, en bevordert zo een gevoel van wederzijds respect en verbondenheid tussen uniformberoepen en de burgers die zij dienen.

JA21 wil:

- Actief stimuleren van het dragen van het militaire uniform tijdens woon-werkverkeer
- Uitzondering bij verhoogde dreiging om de veiligheid van defensiepersoneel te garanderen

¹² <https://nos.nl/artikel/702463-bevel-legertop-geen-uniform-in-ov>

¹³ <https://nos.nl/artikel/2224361-defensie-schrapt-uniformverbod-in-het-openbaar>

¹⁴ https://www.linkedin.com/posts/elanor-b-680aba19_enkele-jaren-geleden-verdwenen-de-militairen-activity-7258149937945677826-EavE?utm_source=share&utm_medium=member_desktop

5 – Terugkeer Spoorwegpolitie

In 2013 werd de Spoorwegpolitie afgeschaft. De Spoorwegpolitie hield zich voor de afschaffing nadrukkelijk bezig met de veiligheid in treinen en op stations. In 2015 verzocht reizigersvereniging Rover met klem tot de terugkeer van de Spoorwegpolitie.¹⁵ In 2018 pleitte ProRail voor de terugkeer van de Spoorwegpolitie. Toenmalig directeur Pier Eringa noemde de terugkeer 'noodzakelijk, omdat vandalisme en ander levensgevaarlijk gedrag op en rondom het spoor in 2017 weer is toegenomen'.¹⁶ Vorig jaar registreerden de spoorvervoerders een toename van 8% van het aantal meldingen (1042) van geweldsincidenten ten opzichte van een jaar eerder. Het werkelijke aantal meldingen ligt vermoedelijk veel hoger, maar 'medewerkers melden het vaak niet meer als ze uitgescholden worden'.¹⁷

In april dit jaar was voor het personeel in de OV-sector de maat vol: na de zoveelste mishandeling van een conducteur lag bijna al het openbaar vervoer om 22:30 drie minuten stil. Stationswinkels en stationsmedewerkers voor schoonmaak, fiets, logistiek en onderhoud toonden zich solidair met de actie. Ook zij hebben te maken met agressie en geweld.¹⁸

JA21 pleit daarom voor de terugkeer van de Spoorwegpolitie. Deze speciale politie-eenheid richt zich specifiek op vandalen en criminelen in de trein en rondom perrons. Hierdoor neemt de veiligheid in de trein en op stations toe en worden daders effectiever opgespoord en aangepakt. Daarnaast moeten bevoegdheden voor NS-personeel uitgebreid worden, waardoor zij eenvoudiger de identiteit van een aangehouden persoon kunnen vaststellen.

JA21 wil:

- Een terugkeer van de Spoorwegpolitie
- Barrières wegnemen voor NS-personeel om de identiteit van aangehouden personen kunnen vaststellen

¹⁵ <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/2015/03/ook-reizigersvereniging-eist-spoorwegpolitie-terug/>

¹⁶ <https://radar.avrotros.nl/artikel/prorail-terugkeer-spoorwegpolitie-noodzakelijk-24297>

¹⁷ <https://nos.nl/artikel/2517475-week-na-geweldsincident-staat-ov-3-minuten-stil-dit-is-niet-normaal-meer>

¹⁸ <https://nos.nl/artikel/2517544-bijna-al-het-openbaar-vervoer-drie-minuten-stilgelegd-uit-protest-tegen-geweld>

6 - Campagne tegen agressie tegenover overheidspersoneel

In december 2023 lanceerde de Belgische Minister Verlinden een campagne tegen geweld tegen hulpverleners. Deze campagne bestond uit zowel een bewustwordingscampagne in de media, wetgeving die de straffen aanscherpt, als aanvullende training voor overheidspersoneel. JA21 wil dat de Belgische aanpak ook in Nederland wordt toegepast.¹⁹

Via media- en social media-campagnes wordt benadrukt dat agressie tegen publieke functionarissen ontoelaatbaar is. Dit gebeurt door het delen van getuigenissen van hulpverleners, waarmee het publiek inzicht krijgt in de impact van agressie op hen en hun gezinnen.²⁰

Ook is er de mogelijkheid voor burgers om hun voornaam achter te laten op de zogenoemde Muur van Respect. Op die manier geef je een duidelijk signaal: wij willen respect voor onze brandweerlieden, politiemensen en ambulancepersoneel, maar ook voor de mensen naar wie zij onderweg zijn om hulp te bieden.²¹

België heeft de straffen voor agressie tegen hulpverleners aanzienlijk verhoogd, met minimumstraffen die strikt worden nageleefd. Dit omvat snelle en consequente vervolging van geweldplegers, en een verhoogde inzet op directe interventie door de politie om dergelijke situaties te de-escaleren. Daarom roept JA21 op om geen taakstraf meer op te leggen bij geweld tegen hulpverleners, uitgewerkt in punt 7 van dit uniformplan.

Om hulpverleners beter voor te bereiden op agressieve situaties, roept JA21 op om gerichte training aan te bieden in de-escalatietechnieken en zelfbescherming. Dit draagt bij aan een verhoogd zelfvertrouwen onder hulpverleners en zorgt ervoor dat zij zich beter ondersteund voelen door hun werkgever en de overheid.

Tot slot benadrukt JA21 de noodzaak van interdepartementale samenwerking tussen ministeries zoals Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, om de campagne effectief te maken met zowel preventieve als repressieve maatregelen. Regelmatige monitoring en rapportage van incidenten en feedback van hulpverleners zouden de campagne waar nodig kunnen bijsturen.

JA21 wil:

- Media-campagne met daarin echte getuigenissen van hulpverleners
- Strikte naleving van minimumwetgeving en snelle vervolging
- Gerichte training in de-escalatietechnieken en zelfbescherming
- Interdepartementale samenwerking tussen ministeries zoals Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid

¹⁹ <https://verlinden.belgium.be/nl/minister-verlinden-lanceert-campagne-tegen-geweld-op-hulpverleners>

²⁰ <https://notfunny.ibz.be/nl/campaign/>

²¹ <https://notfunny.ibz.be/nl/>

7 - Geen taakstraf meer voor geweld tegen hulpverleners

Of je nu werkt in het onderwijs, de zorg, bij de politie of in het openbaar vervoer: als je als publieke dienstverlener nog niet uitgescholden, bespuugd of mishandeld bent, ben je eerder uitzondering dan regel. Zoals in de inleiding is vermeld zijn de agressiecijfers tegen publieke dienstverleners schokkend. Steeds vaker krijgen hulpverleners en andere professionals met een publieke taak te maken met agressie en geweld. Ondanks verschillende preventieprogramma's lukt het maar niet om het aantal incidenten omlaag te krijgen. Meerdere hulpverleners legden hun werk tijdelijk neer na het zoveelste geweldsincident.²²²³

Ondanks dat in de richtlijnen van het Openbaar Ministerie een verdriedubbeling van de strafeis is opgenomen voor delicten tegen mensen met een publieke taak, gebeurt dit in de praktijk nauwelijks.²⁴ JA21 wil dat de minister deze verzwaringsgrond explicieter onder de aandacht brengt van het OM.

Aan de gezagscrisis moet wat JA21 betreft een einde komen. Wij pleiten daarom voor een aantal concrete maatregelen die zich richten op de agressors. Een maatregel die wat JA21 betreft op korte termijn ingevoerd kan worden is het taakstrafverbod voor geweld tegen hulpverleners. Het wetsvoorstel hiertoe sneuvelde in 2022 helaas op 1 stem in de Senaat. De politieke meerderheid hiervoor is er. Hiertoe bereidt JA21 een wetsvoorstel voor.

JA21 wil:

- Wetsvoorstel: 'Geen taakstraffen voor geweld tegen hulpverleners'
- Verzwaringsgrond delicten tegen hulpverleners expliciet onder de aandacht van het OM brengen

²² <https://www.parool.nl/nederland/zorgmedewerkers-leggen-twee-minuten-werk-neer-uit-protest-tegen-geweld~b3d35d4d/?referrer=https://www.google.com/>

²³ <https://www.treinreiziger.nl/ns-legt-zaterdagavond-treinverkeer-3-minuten-stil-na-mishandeling-conducteur-kan-zo-niet-langer/>

²⁴ <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1865446486/om-weigert-200-hogere-straffen-te-eisen-bij-geweld-tegen-hulpverleners-geen-draagvlak>